

Akademik Esad Duraković

esad_d@hotmail.com

SVJEDOČENJE O HUMANOSTI U KRIZNOME DOBU¹

TESTIMONY OF HUMANITY IN THE AGE OF CRISIS²

Sažetak

Povodom sedamdeset godina od rođenja prof. Franje Topića, objavljen je zbornik radova u kome niz autora iz Bosne i Hercegovine i iz svijeta osvjetljavaju biografiju a naročito obimno i angažirano djelo Franje Topića. U vezi s tim, važno je napomenuti da je riječ o autorima koji su autoriteti u svojim oblastima – u znanosti, umjetnosti, publicistici. Zahvaljujući tome, zbornik predstavlja, zapravo, autoritativan intersubjektivni sud vrijednosti o znanstvenoj, teološkoj i društvenoj aktivnosti Franje Topića. Prilozi u zborniku bremeniti su afirmativnim ocjenama Topićeva djela i društvene akcije. U skladu s tim, eksplicirano je da je Topićev rad naročita vrijednost danas i ovdje, koja je utoliko vrijednija što se javlja u vremenu koje je u značajnoj, čak u prijetećoj mjeri obilježeno negativitetom. U društvenom kontekstu Bosne i Hercegovine, rad Franje Topića prepoznat je – o čemu nedvojbeno svjedoče prilozi u zborniku – ne samo kao znanstveni doprinos već i kao angažirani patriotizam, ali i kao kosmopolitizam, i to u dobu i u društvu koje još uvijek pati od antagonizama.

Summary

On the occasion of celebrating the Prof. Franjo Topić's 70th birthday, a book of proceedings was published in which a number of authors from Bosnia and Herzegovina and from around the world shed light on the biography and especially the extensive and engaged work of Franjo Topić. In this regard, it is important to note that authors are authorities in their respective fields - in science, art, journalism. As a result, the book of proceedings represents, in fact, an authoritative intersubjective judgment of Franjo Topić's scientific, theological and social activities accordingly, it is explained that Topić's work is of special value today and here, which is all the more valuable because it appears in a time marked by negativity to a significant, even threatening extent. In the social context of Bosnia and Herzegovina, the work of Franjo Topić is recognized which is undoubtedly evidenced by the contributions in the collection - not only as a scientific contribution but also as engaged patriotism, but also as cosmopolitanism, and that in an age and in a society that still suffers from antagonisms.

¹ Prikaz knjige *Vjera ljubavlju djelotvorna. Zbornik prigodom 70. obljetnice života Franje Topića*, Zaklada Ljudsko bratstvo, Synopsis, Novi Travnik-Sarajevo-Zagreb, 2024, 448 str.

² A presentation of the book *Faith through love is Effective. Book of Proceedings on the Occasion of the 70th Birthday of Franjo Topić*, Human Brotherhood Foundation, Synopsis, Novi Travnik-Sarajevo-Zagreb, 2024, 448 pages.

U društvenom životu i u kulturi Bosne i Hercegovine akcija i opus Franje Topića predstavljaju jedno od njenih pozitivnih obilježja. Ova akcija i opus imaju utoliko veći značaj što se javljaju u izrazito kriznom dobu u Bosni i Hercegovini, ali danas svjedočimo i krizi – naročito moralnoj – na globalnom nivou. Svjedočenje o Topićevom pozitivitetu, odnosno autoritativnu ovjeru njegova djela, upravo smo dobili u knjizi koju ovdje predstavljam.

Riječ je o zborniku radova čiji zadatak je da predstavi jednu naročito produktivnu biografiju na njenome podmaklom biološkom horizontu, ili u njenoj intelektualnoj i biološkoj prezrelosti – upravo u doba „žetve“.

U skladu s navedenim – budući da je, dakle, urađena povodom sedamdeset godina Topićeva života i rada – knjiga je strukturirana tako da u šest dijelova obuhvaća ne samo „faktografsku biografiju“, u značenju navođenja vrijednosno neutralnih biografskih činjenica, nego zahvaća i njegovu duhovnu biografiju, što daje ovoj knjizi posebnu vrijednost. Ona je u svome žanru neobična jer su pojedine životne faze i oblasti djelovanja Franje Topića iznesene u recepciji čitavog niza autoriteta u Bosni i Hercegovini, ali i u svijetu, tako da je cijela knjiga, zapravo, pažljivo sistematizirana zbirka vrijednosnih tekstova o liku i djelu Franje Topića, a njegovo djelo je raznovrsno budući da je Franjo Topić aktivan na domaćem i međunarodnom planu kao svećenik, produktivan teolog, profesor, član međunarodnih institucija, dugogodišnji rukovodilac Hrvatskog kulturnog društva *Napredak*, itd. Dakle, poenta je u tome što ova knjiga nije vrijednosno neutralna i nije izrazito faktografska deskripcija jedne biografije/ličnosti pozitivno istaknute u našem dobu nego su najvažnije etape života Franje Topića i njegova raznovrsna humanistička aktivnost date u vrijednosno opredjeljenim, angažiranim tekstovima niza autoriteta našega doba (42 autora).

Iz ovakve metodologije i strukture knjige proizlazi rezultat koji mogu nazvati impresivnim za ovakvu vrstu publikacija. Naime, u ovoj obimnoj knjizi svjedočimo, optimalno uvjerljivo, ne samo vrijednosnom situiranju Topićeva djela i akcije nego i relevantnoj (s obzirom na broj autora u monografiji) recepciji intelektualne elite i moralnih autoriteta u jednome kriznom dobu, u društvu suočenom sa erozijom temeljnih vrijednosti. Drugim riječima, ne radi se ovdje samo o vrijednosnom situiranju Topića, odnosno njegova djela, nego se radi i o vrijednosnom opredjeljenju širokog i autoritativnog auditorija povodom Topićeve akcije i djela: Topićev rad jest „predmet ocjene“, ali je u isti mah i povod za ekspliciranje etičkih i općenito vrijednosnih opredjeljenja predstavne intelektualne elite i moralnih autoriteta. Drugim riječima, u ovoj knjizi i u vezi s njom, imamo i sud o vremenu povodom kontekstualiziranja jednoga značajnog opusa u tome vremenu. Na taj način i podnaslov djela („Zbornik prigodom 70. obljetnice života Franje Topića“) izvodi se na

oneobičan način iz vrijednosne neutralnosti i određuje se kao djelo angažirano za vrijednost i vrlinu.

Prvi dio knjige („Osoba Franje Topića i njegova djela. Rodbinski pogledi“, str. 9-25) sačinjavaju tri teksta, iz pera članova Topićeve obitelji. Ovakav „prolog“ knjizi nije nasumičan niti je nefunkcionalan. Naprotiv, on je proizašao iz Topićeva uvjerenja da je obitelj jedna od primarnih i izuzetnih vrijednosti, a u narednim dijelovima knjige – slično ovoj vrijednosti – Topić ističe fundamentalnu vrijednost domovine i ljubavi prema domovini Bosni i Hercegovini. Postoji sličnost između ove dvije ljubavi: obje su iskonska i nezamjenljiva utočišta koja – upravo kao takva – uspijeva prepoznati plemeniti duh Franje Topića pa ih sačuvati kao najveća dragocjenost. Jer – šta je čovjek bez jedva izrecive ljubavi prema obitelji i prema domovini?!

Iz ovoga ugla se osvjetljava prvi dio naslova knjige („Vjera ljubavlju djelotvorna“), svjedočeći o Topićevom toplom zagrljaju s obitelji i domovinom, ali i o „toplom naručju“ mnoštva svojih učenih savremenika. Toplina i ljubav, humanost općenito, koje se ovako ispoljavaju na različite načine u knjizi predstavljaju dragocjen pozitivitet u našem svijetu u kome ljubav i topli odnosi među ljudima postaju sve više oskudni, u naglašenom trendu konfliktnosti i dehumanizacije našega svijeta.

Drugi odjeljak („Kolege iz škole i sa studija“, str. 26-37) ukazuje na to da se autor monografije opredijelio za hronološku recepciju Topićeva intelektualnog stasanja. U tome dijelu je pet tekstova Topićevih kolega koji – sa distance – prilaze vlastitome sjećanju na Franju Topića u vrijeme njegova školovanja.

Treći odjeljak („Pogledi prijatelja“, str. 39-106) prinosi tekstove petnaest autora iz naše zemlje i inozemstva a koji su vrlo afirmativno i koncizno pisali o opusu Franje Topića, ali i o toplini njegovih kontakata s ljudima. Među tim autorima – ipak valja spomenuti neke – su i kardinal Vinko Puljić, zagrebački muftija Aziz Hasanović, te niz univerzitetskih profesora, književnika, novinara... Zanimljivo je u tome kontekstu skrenuti pažnju na to da su autori ne samo u različitim oblastima nego su i iz različitih etničkih korpusa i nacija. Ovo ističem zato što Topićev život i opus karakterizira aktivni internacionalizam, ili kosmopolitizam, o čemu ću kazati još ponešto na kraju ove recenzije.

Drugi dio knjige („Filozofsko-teološki i povijesni prinosi“, str. 107-240) zahvaća temeljnu djelatnost profesora Franje Topića, o čemu već i naslov poglavlja jasno govori. U ovome dijelu čitamo tekstove sedam autora a u kojima se (sumarno s obzirom na koncepciju knjige) predstavljaju Topićevi filozofski i teološki („filozofsko-teološki“) doprinosi, te angažiranje u međureligijskom dijalogu – sve do obnove i rada Hrvatskog kulturnog društva *Napredak*. Zatim slijedi treći dio koji je posvećen posebno važnoj aktivnosti

Topića u *Napretku* („Obnovitelj i predsjednik Hrvatskog kulturnog društva *Napredak*“ (1990.-2019.)“, str. 241-316). U ovome dijelu je dvanaest autora prinijelo svoje radove kojima predstavljaju značaj Topićeve dugogodišnje čelne pozicije u *Napretku*. Čini se zanimljivim da se u nekoliko tekstova ovoga dijela knjige posmatraju aktivnosti *Napretka* i u vezi s pozicijom Hrvata u Bosni i Hercegovini, te isticanju činjenice da je ona domovina i Hrvata. Naravno, ovo je u skladu s mojim početnim zapažanjem o Topićevom domoljublju kao izuzetnoj vrijednosti. U mojoj recepciji knjige, ovim Topićev patriotizam se sretno i skladno ugrađuje u institucijsku poziciju. U vezi s tim, mogu konstatirati da se u ovome slučaju na najbolji način ostvarilo uvjerenje da je prava mjera vrijednosti svakog društveno pozicioniranog čovjeka to koliko je svoje kvalitete ugradio u jačanje institucije.

Četvrti dio („Osnivač i predsjednik Paneuropske unije BiH“, str. 317-338) sadrži Topićev govor na osnivanju Unije, te zanimljiv tekst Deklaracije. Među posljednjim aktivnostima Franje Topića je osnivanje Zaklade Ljudsko bratstvo (peti dio, str. 339-352). U vezi s tim, vrijedi spomenuti da je Zaklada, pod vođstvom Franje Topića, sagradila kapelu pored magistralnog puta nadomak Novog Travnika (u Margetićima), s ciljem da putnika – ma koje vjere bio – podsjeti na Boga. Sakralni objekti inače djeluju efektno u poetici prostora kojeg na svoj način oduhovljuju. Ova kapela je uspješna semiotička stilizacija prostora: na otvorenom prostoru, izvan naselja a pored puta kao znaka prolaznosti, nepostojanosti, u mogućoj hitnji i zaboravnosti, ona podsjeća na vjeru kao vrijednost i stabilnost, te svojom postojanošću i oduhovljenjem zaista djeluje kao efektan semiotički stilem.

Najzad, na kraju knjige su prilozi *Biografija i bibliografija Franje Topića*, te *Fotogalerija* koja se doživljava kao svojevrsni „desert“ na kraju „konzumacije“ ove vrijedne knjige.

Svako djelo dobiva puni smisao i značenje situiranjem u kontekst, odnosno u vrijeme u kome nastaje. Topićev opus i društvena akcija koje ovo djelo predstavlja javljaju se u doba koje karakterizira niz negativnih pojava u Topićevoj domovini i u svijetu općenito – u tolikoj mjeri da sam na početku ove recenzije ustvrdio kako se naš svijet u zabrinjavajućoj mjeri dehumanizira. U takvom kontekstu, Topićevo djelo se javlja bremenito pozitivitetom: kao iskrena i aktivna pobožnost, kao izgradnja bratstva svih ljudi – kao otvoreni zagrljaj cijelome svijetu. Autentična humanost je dominantna ove aktivističke biografije. Što se tiče „lokalnog konteksta“, valja reći da je Franjo Topić tokom onih ratnih i ovih poslijeratnih godina neumorno radio na prevladavanju svih vrsta antagonizama, a Bosnu i Hercegovinu snažno doživljava kao svoju domovinu. Topić je neposustali arhitekt kosmopolitizma. Takva biografija i ovakvo djelo u njoj dragocjenost su naročite vrste.